

УДК 347.73

ЛІНА ВОЛОДИМИРІВНА МІЩЕНКО,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Правоохоронна функція держави реалізується шляхом виконання повноважень державними органами виконавчої влади завдань щодо забезпечення, державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу, правопорядку, законності та інших життєво важливих національних інтересів, які покладаються на відповідні органи державної влади, зокрема на Національну поліцію України. Відповідно до закону України «Про Національну поліцію» до завдань поліції належить: забезпечення публічної безпеки та порядку, охорона порав і свобод людини, держави, суспільства, протидія злочинності та надання допомоги (ст. 2). Виконання покладених завдань держава забезпечує шляхом функціонування відповідного адміністративно-правового механізму. У науковій літературі під адміністративно-правовим механізмом реалізації правоохоронної функції держави розуміється система взаємопов'язаних та взаємозалежних адміністративно-правових засобів за допомогою яких уповноважені суб'єкти здійснюють цілеспрямований вплив на відносини, що виникають у процесі реалізації правоохоронної функції держави [1, с. 223]. До впливових та найважливіших засобів забезпечення діяльності поліції, як складового елементу адміністративно-правового механізму реалізації правоохоронної функції держави визначає форми та способи демократичного цивільного контролю над органами системи МВС. Підзвітність і демократичний цивільний контроль передбачає: становлення МВС як суб'єкта системи демократичного цивільного контролю над органами системи МВС; удосконалення форм та способів демократичного цивільного контролю над органами системи МВС; відкритість і прозорість процесів підготовки і прийняття рішень в органах системи МВС [2, с. 13]. Цивільний контроль на відміну від державного контролю передбачає залучення суспільних, громадських, незалежних органів та установ для проведення контрольних заходів. В законі України «Про Національну поліцію» використовується саме термін «громадський контроль», який передбачає оприлюднення щорічного офіційного звіту про діяльність поліції та територіальних органів поліції і «повинен містити аналіз ситуації зі злочинністю в країні чи регіоні відповідно, інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями» (ст. 86) [3].

Можна виділити декілька критеріїв щодо класифікації контролю. В адміністративному праві найчастіше пропонуються такі класифікації: а) *залежно від суб'єкта*, що здійснює контроль в системі державного управління, виділяють такі види контролю: 1) парламентський; 2) президентський; 3) урядовий; 4) контроль з боку державних органів виконавчої влади; 5) контроль з боку місцевих органів виконавчої влади; 6) контроль з боку органів судової влади; 7) контроль з боку органів місцевого самоврядування; 8) громадський контроль [4, с. 526].

В правових дослідженнях поряд з розглядом контролю як функції управління, як правило, існує вказівка на іншу позицію, що має «кібернетичні корені», тобто контроль розглядається як форма зворотного зв'язку, за допомогою якого суб'єкт управління отримує інформацію про стан об'єкта управління та виконання управлінських рішень [5, с. 126]. Громадський контроль, як і будь-який інший контроль, здійснюється з метою забезпечення законності і порядку поліцейської діяльності і використовуючи його сутність, суб'єкт контролю, тобто громадськість, повинна не тільки перевіряти об'єкт контролю, а і впливати на його поведінку.

Враховуючи законом встановлені повноваження громадськості при проведенні контролю за діяльністю поліції, можливо встановити наступні засоби впливу, що є розпорядженні контролюючого суб'єкта.

По перше, це прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції. Наявність такого контролюючого засобу свідчить про можливість покарання громадськістю посадових осіб, які очолюють відповідний підрозділ поліції в наслідок неправомірних дій. Прийняття резолюції недовіри потребує використання права громадськості на перевірку будь-якого напрямку роботи

поліції, проте у чинному законодавстві не встановлено за які саме правопорушення, громадськість, як орган контролю, має право застосовувати цей суровий захід.

По друге, взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування, шляхом надання права керівникам територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення (ст. 88 Закону України «Про Національну поліцію»).

По третє, це спільні проекти з громадськістю, шляхом підготовки та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності (ст. 89 Закону України «Про Національну поліцію»).

По четвертих, залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України (ст. 90 Закону України «Про Національну поліцію»).

Вказані заходи свідчать про потужні можливості громадськості по контролю діяльності поліції проте потребують подальшого законодавчого врегулювання процедури проведення вказаних заходів.

Громадський контроль здійснюють не професійні суб'єкти, але в поліцейській діяльності, крім поточного та подальшого контролю з правом притягнення до відповідальності за правопорушення, що надаються уповноваженим контролерам, потрібно створити атмосферу попередження цих порушень, недопущення їх скоєння та публічного засудження винних. Контроль з боку громадськості має не менш важливе значення, ніж діяльність уповноважених суб'єктів, тому що суспільна думка, не маючи економічного ефекту або адміністративних наслідків, у демократичних країнах створює впливовий соціум неможливості скоєння порушення і категоричного неприйняття зловживань у діяльності поліції з відповідними правовими наслідками для влади і працівників поліції.

Висновки. Удосконалення організаційної системи державного контролю може йти ще і паралельним шляхом розвитку іншого напрямку – громадського контролю, зокрема за діяльністю поліції. Громадський контроль за діяльністю поліції створює протизавагу державному контролю, тому що виключає зацікавленість будь-яких владних структур і політичних сил у процесі проведення заходів щодо захисту прав, свобод громадян, суспільства, держави та забезпечення законності та правопорядку в країні. Аналіз заходів впливу за наслідками контролю громадськості за діяльністю поліції свідчить про потребу подальшого врегулювання процедури проведення контрольних заходів.

Список бібліографічних посилань

1. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: сутність та структура. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Т. XV. С. 218–226.
2. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 1023-р. *Офіційний вісник України*. 2018. № 23. Ст. 259.
3. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
4. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
5. Гетманець О. П. Бюджетний контроль: організаційно-правові засади : монографія. Харків : Екограф, 2008. 308 с.

Одержано 26.03.2019